

mus Nielsen, der ogsaa var Medlem af dette Udvalg. Denne Betænkning blev, da den i sin Tid fremkom, overmaade haardt medtagen fra den egenlig lærde Side, fra den videnskabelige Universitetsdannelses Side. Den blev stemplet som aldeles urimelig og uformuftig, og en Mand, som har den allerførste Fortjeneste baade af Videnskabeligens Udsvilling her hjemme og særlig af vort lærde Skolevæsen, nemlig Professor Madvig, skrev en meget haard Kritik over den. Der var ikke Noget at sige dertil; det maa man finde sig i, naar man vil betræde nye Stier. Men saa synes vi Medlemmer af Kommissionen dog paa den anden Side, at kunne have nogen Ret til at vente, at, naar Højskoleanken efter 11 Aars Forløb kom frem paany, der saa i alt Fald fra denne Forsamlings Side, fra den ikke til Universitetet hørende Side, var faldet saa meget som en lille bitte Smule Anerkjendelse for, at man allerede den Gang havde havt Dinene aabne for, hvorledes Hovedtrekkene maatte være ved en saadan ny folkelig Institution, og Driftighed til at sige det. I Kommissionsbetænkningen, som blev affattet i 1867, er der flere Tanker, der siden have været saa helbige at finde baade Lovgivningsmagtens og Administrationens, Ministerens Tilslutning. Man vil saaledes i den finde stærkt fremhævet Tanken om en saadan Deling af den lærde Skoles Undervisning i to Grene, som saa har efter, nemlig i 1870, blev gjort til gjældende Lov. Flere andre Tanker have ligeledes været saa helbige at finde Godkjendelse dels af denne Forsamling og dels af ærede succesfulde Ministre. Om vi nu i hele den Plan, som vi den Gang have udarbejdet, kunne siges at have truffet det Rette, er selvsagt et stort Spørgsmaal; vi indbildte os ikke dette, men at det i alt Fald har været et ærligt og alvorligt Forsøg paa ved Imødekommenhed fra forskjellige Sider at tilvejebringe et Grundlag, der var noget mere end blotte Talemaader, fordrer jeg anerkjendt, og jeg vilde sætte megen Pris paa, om ærede Medlemmer vilde gøre sig noget bekendte med hin Kommissionsbetænkning. Jeg vilde sætte endnu større Pris paa, da den ærede Minister synes villig til at lade Højskoleanken komme ind i et praktisk Spor, om han vilde gøre den daværende Betænkning den Ære at lade den trykke — maaste sammen med de Kritiker, for hvilke den har været Gjenstand, navnlig fra de lærde Skoles Undervisningsinspektør — og omdele til ærede Medlemmer som et Bidrag til en kommende Diskussion. Jeg tror, at man i den vil finde Et og Andet, som kunde vise, at det virkelig lader sig gøre at bvinge en saadan Anstalt tilveie. Jeg bør tilføie, at Forholdene have forandret sig en Del i disse 11 Aar, saa at ganske sikkert de, der have skrevet denne Betænkning, ikke nu paa alle Punkter vilde kunne udtrykke sig som den Gang, men maatte tage Hensyn til senere Begivenheder. Dette gjælder baade om senere

vundne Erfaringer med Hensyn til, hvorledes vort politiske Liv stiller sig og Oplysningsspørgsmaalet forholder sig til dette, og ganske særlig om den Del, som angaar Sorø Akademis hele finansielle Stilling; den Gang vilde Akademiet, skjøndt alt haardt medtaget paa mange Maader, have været i Stand til at bære en saadan Institution, men det er mig ikke klart, om det Samme kan siges at være Tilfældet nu. Bist er det i alt Fald, at de store Midler ere plukkede op i mange Trævler; det er et Spørgsmaal, om der nu er Tilstrækkeligt tilbage til at være istand til at bære Sagen. I alt Fald, naar Spørgsmaalet om en ny Folkehøjskole kommer til Forhandling her paa Rigsdagen, vil allerede dette Skridt være en Oplyselse af et Løst og et Haab, der nu hos mig er mere end 11 Aar gammelt, og som ligger for Dagen, ikke blot i en almindelig Udtalelse, men i et større Arbejde, der har søgt omhyggeligt og samvittighedsfuldt at gennemgaa Sagen, og med hvilket jeg, som sagt, vilde ønske, at ret mange af de Herrer vilde søge at gøre sig bekendte. — Der forekommer mig at være en stor Hovedansættelighed ved at naae et Resultat af Skolelovforlaget i den nuværende Samling, og jeg skal aabent sige, hvori denne Ansættelighed bestaar. Det er den, at, medens alle Sager, som komme ind her, maa finde sig i at blive afgjorte under et politisk Partistandpunkts Betydning, saa er der neppe nogen Sag, paa hvilken den Deling, som nu tilfældigvis finder Sted af Partierne, maa virke saa uheldig som paa Skolespørgsmaalet. Det, som har bestemt Sondringen mellem de forskjellige Mindretal, hvori Sælens Medlemmer falde, er Spørgsmaal, der ligge langt borte fra Skolespørgsmaalet. Der findes i det ene og det andet af de Mindretal, i hvilke Forsamlingen opløser sig, Medlemmer, som kræve, at enhver Skolereform nødvendigvis skal være knyttet til Friggjørelse og begynde med et afgjørende Brud med det hidtil bestaaende Statsystem. Men ligeledes findes der i ethvert af disse Mindretal Mænd, der ere af den Anskuelse, at den rette Opgave for en Skolereform er at bygge videre paa det nu bestaaende Grundlag og navnlig at bevare Skolevang og Skoletilfyn. Hvis der nu var noget Haab om, at de Herrer vilde frigjøre sig fra alle politiske Partibaand i dette Stykke og alene vilde lade sig lede af deres Opfattelse af dette Kardinalpunkt paa Skolens Omraade, turde der være grundet Haab om, at man inden al for lang Tid i alt Fald vilde kunne levere hinanden et aabent og ærligt Slag, hvor disse Anskuelser mødtes uden at være sammenblandede, dulgte eller tilslørede paa nogenfomhelst Maade, og af en saadan aaben Kamp kunde et Resultat ventes. Men dersom Opfattelsen af Skolespørgsmaalet i og for sig bliver gjort underordnet den politiske Partisondring og politisk Partidisciplin, saa staa vi, frygter jeg, fjernt borte fra enhver Reform i